

De sportcanon. Een sportgeschiedenis van Nederland

Pieter Breuker¹

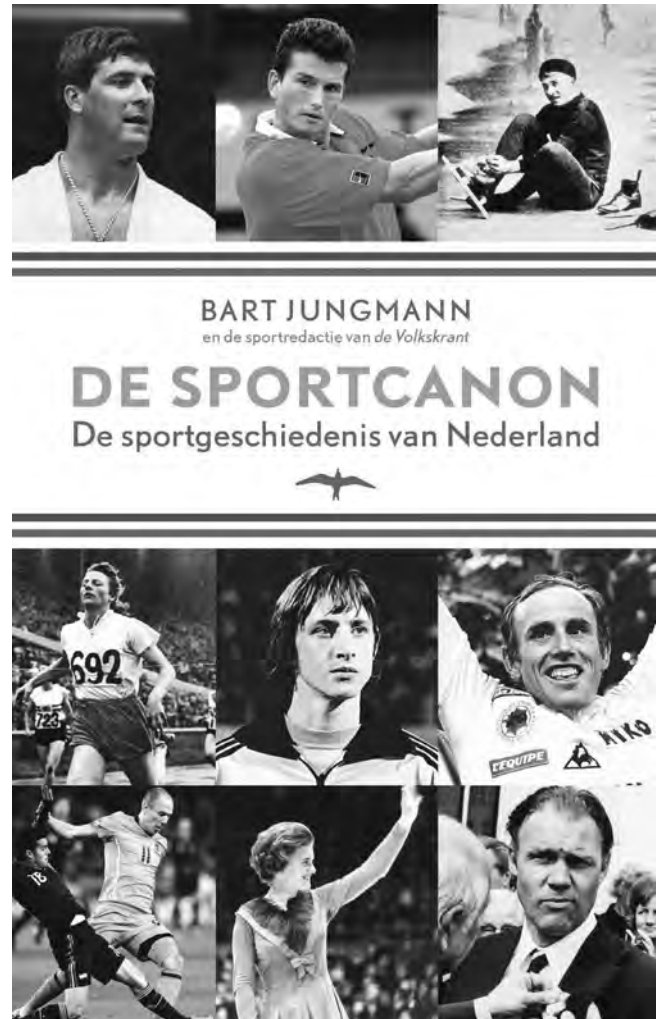
1. Inleiding

Begin 2011 verscheen: Bart Jungmann e.a. (red.). *De sportcanon. De sportgeschiedenis van Nederland*. Thomas Rap. Amsterdam, 2011. Weliswaar heb ik al eerder in dit blad over *De sportcanon* geschreven, maar dat stuk was nog gebaseerd op de voorgenomen opzet van het boek en op de prepublicatie van maar drie van de vijfendertig hoofdstukken.² Nu *De sportcanon* er ligt, is het tijd voor een meer definitieve beoordeling. Ik behandel daarin een groot aantal aspecten. Dit artikel draagt bewust de sporen van de oervorm: een mondelinge presentatie op de Dag van het Sportonderzoek 2011. Het is gesteld in een directe stijl, waarbij de vele onderwerpen vaak puntsgewijze aan de orde komen. Ik hoop dat dit artikel mag bijdragen aan een verdere discussie over opzet en uitwerking van een sporthistorische canon. Het gaat om een belangrijk onderwerp. Tot nog toe is het opvallend stil gebleven.³

2. De titel

Op de vooromslag van *De sportcanon* prijkt als titel: *De sportcanon. De sportgeschiedenis van Nederland*. Die titel - toch de kortst mogelijke samenvatting van een boek - bevat twee opvallende elementen: 'de sportcanon' en 'de sportgeschiedenis van Nederland'. Allereerst zou het beter zijn geweest 'sport' te vervangen door 'sportgeschiedenis'. Daar gaat het hier immers om. In feite wordt de hoofdtitel ook al gecorrigeerd in de ondertitel, al is die vreemd genoeg niet meer op de titelpagina zelf te vinden. En het begrip 'sport' is uiteraard veel ruimer dan sportgeschiedenis, of juist nog: bij 'sport' denk je juist niet aan 'sportgeschiedenis'.

Dan is de ondertitel nogal pretentieuze: *de sportgeschiedenis van Nederland*. *De geschiedenis* (van welk onderwerp dan ook) bestaat niet, het is altijd *een geschiedenis*. Geschiedschrijving, hoe goed ook, is per definitie subjectief, vertoont lacunes, fouten zelfs. De noodzaak tot een bescheidener titel is in dit geval des te dwingerder, omdat *De sportcanon* de eerste in zijn soort is. Bovenstaande problemen waren gemakkelijk op te lossen geweest als de redactie bijvoorbeeld tot titel had gekozen: *Canon van de Nederlandse sportgeschiedenis*.



3. De sportcanon op het eerste gezicht

- Het boek bevat 35 zelfstandige hoofdstukken**, in de gangbare canonterminologie 'vensters' geheten. Een venster is volgens de samenstellers 'een vergezicht op Nederlandse sportbeoefening' (p. 12).'
- Verspreid over die 35 vensters zijn **zeven verbindende stukken** opgenomen en een hoofdstuk dat aan de eigenlijke canon voorafgaat: 'Nederlandse volksvermaken vóór de opkomst van de moderne sport';
- De sportcanon* is geschreven door **een groot aantal auteurs (25** – van wie 23 mannen), bijna allemaal met een (sport-)journalistieke achtergrond. De kern daarvan wordt gevormd door medewerkers van *de Volkskrant*;

- d. De periode van beschrijving betreft de jaren ± 1880 - 2010**, met een afzonderlijk en tegelijk afsluitend hoofdstuk over de Olympische Spelen van 2028, gesitueerd in Nederland;
- e. De sportcanon is fraai uitgegeven.** Het boek heeft een harde kaft, met vele, royaal uitgevoerde zwart-wit foto's, een persoonsregister en het telt maar liefst 445 pagina's.

4. De sportcanon nader bekeken

a. De vensters zijn in drie categorieën ingedeeld: 'sporters', 'wedstrijden of toernooien' en 'ontwikkelingen'. De eerste categorie wordt zo toegelicht: 'Eerst en vooral moest er ruim baan worden gemaakt voor de sporters die afzonderlijk als vliegwielen van die groeiende populariteit [van sport in de maatschappij] functioneerden: van Jaap Eden tot Johan Crujff, van Karel Lotsy tot Rinus Michels.' (p. 11) Impliciet wordt op deze wijze duidelijk dat het bij 'sporters' ook om anderen dan 'pure' sporters gaat.

De tweede categorie omschrijven de samenstellers als volgt: 'Daarnaast wilden we de wedstrijden of toernooien naar voren halen die opvallende trillingen in die historische lijn veroorzaakten. Van de Olympische Spelen in 1956, waarvan de Nederlandse delegatie op het laatste moment werd teruggetrokken, tot de Spelen van 2000, waarin Nederland zich een topsportland mocht wanen. Van de Watersnoodwedstrijd, die de aanzet gaf tot professioneel voetbal, tot de Tour de Dopage, die een van de grootste evenementen naar de afgrond voerde.' (p. 11)

En de derde categorie krijgt deze omschrijving: 'En dan waren er nog de ontwikkelingen die niet meteen te herleiden zijn tot een persoon of datum. Zo moest er een vorm worden gevonden voor de rol die de televisie

speelde bij de popularisering van sport. En het verenigingsleven, nog altijd het fundament van de sportbeoefening, mocht evenmin over het hoofd worden gezien.' (p. 11)

Commentaar

Van de vijftien vensters over 'sporters' gaan maar zeven over personen die hun bekendheid alleen aan hun uitzonderlijke sportieve prestaties hebben te danken, concreet: Jaap Eden, Rie Mastenbroek, Fanny Blankers-Koen, Sjoukje Dijkstra, Joop Zoetemelk, Richard Krajicek en Esther Vergeer. Vier ervan danken hun roem aan hun sportieve prestaties én aan andere, (vaak bestuurlijke) activiteiten op sportgebied: Charles Pahud de Mortanges (ook bestuurder), Max Euwe (ook bestuurder), Anton Geesink (ook bestuurder) en Johan Crujff (ook trainer). Ook nog eens vier zijn opgenomen om uitsluitend andere dan sportieve prestaties, namelijk Pim Mulier (bestuurder), Karel Lotsy (bestuurder), Joris van den Bergh (journalist) en Rinus Michels (trainer). Goed beschouwd zou de term 'sporticonen' beter zijn geweest, zoals *de Volkskrant* die indertijd zelf hanteerde.⁴

Op een meer impliciete wijze blijkt ook nog dat de redactie kennelijk moeite had voor pure sporters te kiezen. Er is in de loop van de 130 jaar geschiedschrijving een dubbele verschuiving:

a. de pure sporter maakt steeds meer plaats voor de sporter met ook andere kwaliteiten of met alleen maar andere kwaliteiten, dus liever een sporter/bestuurder als Max Euwe dan 'alleen maar' een zwemster als Rie Mastenbroek.

b. gaandeweg de canon moeten 'sporters' steeds meer ruimte overlaten aan de beide andere hoofdcategorieën: 'wedstrijden en toernooien' en 'ontwikkelingen'. Het boek bevat in totaal vijftien vensters over 'spor-



Bij de presentatie op 21 februari 2011 van De sportcanon kregen de sporters toch weer de meeste aandacht. Vlnr: Reinier Paping, Rob Rensenbrink, Ard Schenk, Hennie Kuiper, Ron Zwerver, Sjoukje Dijkstra en Minke Booij.

ters'. In de eerste achttien vensters van het boek gaan tien over sporters, in de laatste zeventien nog maar vijf. Een mogelijke verklaring voor die verschuiving zou kunnen zijn dat het lastig is een venster over een pure sporter te verbinden aan een belangrijk uitgangspunt van de canon, namelijk het beschrijven van sport in zijn maatschappelijke context. Bij een sporter gaat het al snel om het individu, de heroïek, de bijzondere prestaties.⁵

b. De redactie kiest dus voor 'de maatschappelijke context' van sport. In haar 'Verantwoording' (p. 11) schrijft ze 'dat *de Sportcanon* het historische verhaal zou vertellen over de groeiende betekenis van sport in de samenleving'. Dat lijkt me een uitstekende keuze. Sport is al lang een bij uitstek ook maatschappelijk verschijnsel.

c. In *De sportcanon* is naast topsport principieel ruimte voor breedtesport (p. 11). Die keuze ligt min of meer in het verlengde van het voorgaande punt en hoeft wat mij betreft geen nadere toelichting. Vooral de invoering van de categorie 'Ontwikkelingen' maakte het mogelijk de breedtesport te beschrijven.

d. Het boek volgt een historische lijn. Deze blijkt overigens pas als je het boek leest en kunt vaststellen dat de vensters en verbindende stukken elkaar in de tijd opvolgen. Het alternatief zou een thematische aanpak zijn geweest.

e. Het begin (± 1880) van *De sportcanon* wordt niet verantwoord. Kennelijk ligt dat bij 'de moderne sport' (een begrip dat trouwens ook niet wordt gedefinieerd).

f. De redactie spreekt de wens uit dat *De sportcanon* 'een tussenstation' is. De laatste zinnen van de 'Verantwoording' luiden: 'En we hopen dat de sportcanon een tussenstation is. In 2010 besloten zes wijzen wel Rinus Michels eruit te pikken en niet Bert van Marwijk. Misschien wordt daarover in 2020 anders geoordeeld. Geschiedenis houdt nooit op, gelukkig niet.' (p. 12).

h. Het boek schippert tussen wetenschap en journalistiek. *De sportcanon* is wetenschappelijk van opzet. Die aanpak komt op verschillende manieren naar voren:

1. Het gaat blijkens de titel om een *c a n o n*⁶;
2. De redactie heeft de keuze van de onderwerpen toevertrouwd aan 'een groep deskundigen', 'die ter verantwoording kan worden geroepen' (p. 10). Ze worden ook de 'zes wijzen' genoemd (p.12);
3. 'De wetenschappelijke basis werd gelegd door Koen Breedveld en Theo Stevens', resp. directeur van het Mulier Instituut en oud-hoogleraar sportgeschiedenis (p. 10). 'Een canon ontleent zijn status aan de samenstellers', zo schrijft de redactie (p. 10). Dat is, tussen

haakjes, wat al te gemakkelijk gedacht. Het gaat natuurlijk niet alleen om de opzet, maar vooral om de feitelijke uitwerking. De rol van de commissie lijkt trouwens erg beperkt gebleven te zijn. Naast het formuleren van een aantal uitgangspunten heeft ze een keuze uit een 'longlist' van onderwerpen gemaakt (p. 11);

4. *De Sportcanon* heeft, zoals gezegd, de pretentie 'het historische verhaal' te vertellen (11), dus niet een hap en een snap;

5. In haar 'Dankwoord' typeert de redactie het boek als 'de gezaghebbende ketting' (p. 429);

6. *De sportcanon* zelf vertoont heel wat kenmerken van een wetenschappelijk boek:

-een wetenschappelijke inleiding van Maarten van Bottenburg;

-zeven verbindende stukken;

-literatuurlijstjes (overigens bepaald niet consequent en toereikend);

-(als ik goed heb geteld) 40 lijstjes met aanvullende informatie;

-een uitvoerig (negen bladzijden tellend) register op personen.⁷

Feitelijke uitwerking

Het boek heeft een journalistieke uitwerking. Typerend voor de feitelijke concretisering van de opzet is deze passage: 'We hebben van de sportcanon bewust een journalistiek project gemaakt. De organiserende redactie, aangevuld met een aantal collega's, hebben de verhalen vervat in journalistieke genres als reportage, reconstructie en interview. De journalist is het verlengstuk van de lezer; soms als ooggetuige, soms als nieuwsgierigaard. We hopen daarmee een aansprekende vorm te hebben gevonden, die een breed publiek aanspreekt.' (p. 12). Het gevolg is dat *De sportcanon* op twee gedachten hinkt: een wetenschappelijk opzet, maar een vooral journalistieke uitwerking.

Dit hybride gezicht maakt het lastig het boek te beoordelen, maar de nogal pretentieuze, wetenschappelijk opzet van het boek vormt een legitieme reden om het juist op dat aspect te onderzoeken. Bovendien kunnen ook journalisten uiteraard kiezen voor een wetenschappelijk verantwoorde beschrijving. Voordat ik op dit aspect inga, wil ik eerst heel kort een aantal positieve punten van *De sportcanon* noemen.

5. Belangrijkste punten van waardering

a. Het bestaan van een sporthistorische canon als zodanig. Dit boek kan dienen als vertrekpunt voor ver-

dere studie. Deze recensie is daar een voorbeeld van.

b. De indeling in de drie genoemde hoofdcategorieën. Daarmee kan de sportgeschiedenis in haar volle breedte worden beschreven en blijft ze niet beperkt tot het naar voren halen van een aantal sporthelden. Toch zit aan het laatste ook een problematische kant aan. Ik kom daar in paragraaf 7 nog op.

c. Het opnemen van verbindende hoofdstukken. Die bijdragen zorgen voor het cement tussen de vensters, ze zijn (zonderdat de redactie dat trouwens expliciet verantwoordt) kennelijk bedoeld als rode draad.

d. Het plaatsen van sport in zijn maatschappelijke context

e. De keuze voor topsport én breedtesport

f. De chronologische opzet. Die heeft twee belangrijke voordelen: ze brengt lijn in het verhaal en ze is een goed middel tegen al te tijdelijke, modieuze opvattingen, tegen overaccentuering van de eigen geschiedenis en het vergeten van verder achter ons liggende gebeurtenissen.

g. De vlotte schrijfstijl, de leesbaarheid

h. De vormgeving

6. Belangrijkste punten van kritiek

Toch is er ook reden tot serieuze kritiek. *De sportcanon* stelt op een aantal fundamentele punten teleur.

a. Het boek heeft een gebrek aan wetenschappelijk niveau. De inhoud van de vensters is vaak mager, ook door de anekdotische opzet. Een goed voorbeeld daarvan is het venster over Fanny Blankers-Koen. De lezer krijgt geen goed inzicht in haar sportieve prestaties, zelfs niet in het bijzondere karakter van de vier gouden medailles van 1948 in Londen. De persoonlijke kant van het verhaal, beter gezegd: de persoonlijke benadering van de verteller/journalist, overheerst.

Dat geldt - een ander voorbeeld - nog meer voor het venster over Johan Crujff. Die heeft grote verdiensten als voetballer en als trainer. Over het laatste wordt helemaal niets gezegd, de uitzonderlijke voetbalkwaliteiten komen alleen aan de orde in de uitvoerige beschrijving van het winnende doelpunt dat Crujff op 2 januari 1972 voor Ajax in de uitwedstrijd tegen ADO-Den Haag maakte. Feitelijk is het 'venster' een demonstratie van mooischrijverij.

b. De sportcanon geeft onvoldoende informatie achter de vensters. Over alle 35 (hoofd)onderwerpen in *De sportcanon* is veel geschreven, vaak een boekenkast vol, zoals over de Elfstedentocht, de Olympische Spelen van 1928 of Feyenoord. In al die voorbeelden geven de

hoofdstukken geen nadere informatie. Verwijzingen naar bijvoorbeeld literatuur, websites, beeldmateriaal en musea ontbreken volledig. Ook de andere vensters bevatten vaak geen of maar weinig verdere informatie.⁸

c. Het niet verantwoord van de keuzes binnen de drie categorieën. De commissie van zes heeft die keuze gemaakt, maar de gronden waarop worden niet gemeld. Natuurlijk, elke keuze roept discussie op, maar die wint aan belang als duidelijk is welke criteria bij iemands keuze tellen. Ik heb voor mezelf een lijstje van acht mogelijke criteria opgesteld. Dat is per definitie een subjectieve keuze, maar ik maak op deze manier mijn uitgangspunten expliciet en kan zo ter verantwoording worden geroepen.

Lijstje van persoonlijke criteria

-het belang van de sportprestatie, uitgedrukt in overwinningen, nationaal en internationaal (NK, EK WK OS);

-de grootte en het belang van de sport, nationaal en internationaal;

-de media-aandacht voor een bepaalde sport;

-de maatschappelijke betekenis van de sport;

-de cultuur-historische verwevenheid van de sport met de nationale samenleving (voorbeelden: schaatsen, korfbal);

-de verdiensten van de sporter voor de sport (ook buiten sportprestaties om), bijvoorbeeld Max Euwe (ook bestuurder);

de kwaliteiten van de sporter als ambassadeur van zijn sport (voorbeeld: Ruud Gullitt);

-de media-aandacht voor de sporter, de mate waarin een sporter tot de verbeelding spreekt (voorbeeld: Evert van Benthem versus Henk Angenent);

-de spreiding in de tijd ('oude' sporters en wedstrijden of ontwikkelingen worden gemakkelijk over het hoofd gezien).

d. Het in feite gesloten karakter van *De sportcanon*.

De (omslag)titel van het boek, *De sportcanon. De sportgeschiedenis van Nederland*, is al veelzeggend. Daarmee wordt de suggestie gegeven dat een verdere beschrijving niet nodig is: dit boek geeft alles. Die suggestie gaat zeer in tegen een van de belangrijkste kenmerken van wetenschap: nader onderzoek, discussie. Wetenschap is dynamisch, niet statisch.

Zoals gezegd schrijft de redactie van *De sportcanon* aan het eind van haar 'Verantwoording' dat haar boek 'een tussenstation' is en dat er in 2020 een heel andere canon

van de sportgeschiedenis zou kunnen zijn. Dan zou je ook verwachten dat de opzet van het boek daarop gericht is, maar dat is juist niet het geval. Ik roep in dit verband ook nog even de typering 'gezaghebbende ketting' in herinnering, ik wijs op het aanstellen van de 'commissie van wijzen', inclusief de wetenschappelijke afdekking.

Hierbij sluit het gesloten karakter van de 35 vensters aan. Nergens wordt duidelijk dat een onderwerp nadere bestudering verdient, niet expliciet, maar ook niet impliciet, bijvoorbeeld door het systematisch en uitvoerig verwijzen naar verdere relevante bronnen (zoals literatuur, digitale bronnen, beeldmateriaal, sportmuseum). Er is juist in het geval van sportgeschiedenis nog een bijzondere reden de zaak niet dicht te timmeren: de beoefening van sportgeschiedenis is in Nederland nog een heel jonge subdiscipline, er valt nog heel veel te onderzoeken. De drijvende kracht achter *De sportcanon*, de redactie van *de Volkskrant*, had prima mogelijkheden gehad haar project een open karakter te geven, bijvoorbeeld door een interactieve opzet. Dat het boek daarvoor later zou zijn verschenen, was geen probleem, maar juist winst geweest.

e. Het ontbreken c.q. zijdelings behandelen van belangrijke onderwerpen

Natuurlijk is ook hier weer elke keuze subjectief, ook die van mij. Ik hoop door het noemen van een aantal voorbeelden van gemiste onderwerpen duidelijk te maken dat mijn subjectiviteit op redelijke aannames is gebaseerd. Ik beperk me tot de categorieën 'wedstrijden of toernooien' en 'ontwikkelingen'. Ik laat dus de 'sporters' buiten beschouwing. Zo had ik bijvoorbeeld graag een apart venster over Pieter van den Hoogenband willen hebben, of over Ard Schenk, maar daarover - en over tientallen andere sporthelden - kun je eindeloos twisten.

Bij het noemen van de onderwerpen die ik heb gemist, baseer ik me uiteraard op criteria die ik ook al bij het kiezen binnen de drie hoofdcategorieën heb genoemd. Concreet:

- het belang van de sportprestatie, uitgedrukt in overwinningen, nationaal en internationaal (NK, EK WK OS) plus medailleklassement;
- de grootte en het belang van de sport, nationaal en internationaal;
- de media-aandacht voor een bepaalde sport;
- de maatschappelijke betekenis van de sport;
- de cultuur-historische verwevenheid van de sport met

de nationale samenleving;

-de spreiding in de tijd ('oude' sporters en wedstrijden of ontwikkelingen worden gemakkelijk over het hoofd gezien).

Mijn top-7 van gemiste onderwerpen

-De internationale context van de Nederlandse sport.

Hoe belangrijk de internationale dimensie van sport is, kan ik misschien het beste duidelijk maken aan de hand van een onmogelijk meer in te denken situatie waarin er geen EK's, WK's, OS, Champion Leagues etcera zouden zijn. Sport zou zich in een totaal andere context afspelen.

Een manier om het belang van een bepaald onderwerp, een thema vast te stellen, is na te gaan hoeveel treffers dat heeft in het register van *De sportcanon*. Als het heel vaak wordt genoemd, heeft het een zekere relevantie. Heel opmerkelijk is dan dat de onderwerpen die aan het internationale karakter van sport zijn te verbinden, maar liefst 153 treffers hebben. Dat is na voetbal met 179 treffers het hoogste aantal. Het gaat daarbij om onderwerpen als NOC, NOC*NSF, IOC, EK en WK voetbal, Europacup, Champions League, FC Barcelona, Tour de France, WK schaatsen.

-**De economische betekenis van sport.** Sport is naast sport ook een miljardenindustrie. In Nederland wordt op jaarbasis zo'n 10 miljard aan sport uitgegeven.⁹

-**Amateurisme versus professionalisme.** De amateurstatus is een tussenfase geweest, onder invloed van de moderne Engelse sporten en de daarbij horende cultuur. Het wel betalen van sporters vormt de doorgaande lijn. xxxTussen ongeveer 1890-1972 gold de amateurstatus: de sporters mochten geen geld aan hun sport verdienen als ze aan officiële wedstrijden meededen.¹⁰ Dit onderwerp is organisch te verbinden met allerlei ideologische opvattingen over sport, bijvoorbeeld de opvoedkundige waarde ervan, met het beschavingsoffensief onder aanvoering van de in 1784 opgerichte Maatschappij tot Nut van 't Algemeen, etc.¹¹

-**De emancipatie van de vrouw.** Als er één maatschappelijke sector is waarin de emancipatie van de vrouw zichtbaar is geworden, dan is het wel de sport. Weliswaar besteedt *De sportcanon* in een van de verbindende hoofdstukken - 'Vrouwen en arbeiders: sport emancipeert' - enige aandacht aan de rol van de vrouw in sport, maar de geboden informatie (pp. 63-64) is beslist onvoldoende.

-Het schaatsen (langebaan; Elfstedentocht). Het schaatsen geldt als de nationale sport bij uitstek, geen sport is zo verweven met de Nederlandse cultuur als het schaatsen. Daarbij neemt de Elfstedentocht een bijzondere positie in. Volgens een onderzoek van Hendrik Beerda Brand Consultancy uit 2010 is de Elfstedentocht het sterkste sportmerk in Nederland, sterker bijvoorbeeld dan Edwin van der Sar (nr. 2) en de O.S. (nummer 3).¹² Het schaatsen leent zich ook uitstekend voor onderzoek naar sport en identiteit.

-De institutionalisering van sport

-De overgang van volksvermaken naar moderne sport
Over het belang van deze laatste twee onderwerpen hebben Fons Kemper van het Mulier Instituut en ik kort geleden een uitvoerige notitie opgesteld.¹³

7. Hoe dan wel?

Aan de vraag hoe een wetenschappelijk verantwoorde sportcanon er zou kunnen uitzien, gaat een principiële vraag vooraf: is het mogelijk daarbij de bestaande sportcanon als basis te gebruiken of is het beter een nieuwe op te stellen? Zoals gezegd is het onmogelijk een boek te maken dat *de* sportgeschiedenis van Nederland beschrijft, er kunnen heel goed verschillende boeken op dat gebied naast elkaar bestaan, sterker nog: het is wenselijk. Die verschillende visies kunnen alleen maar bijdragen tot een beter begrip van het onderwerp, tot meer inzicht.

Het is ook volkomen normaal dat er verschillende geschiedenissen naast elkaar bestaan, bijvoorbeeld op het gebied van de geschiedenis zelf, van de letterkunde, van de taalkunde etc.

Ik zou alleen daarom al, dus nog los van mijn kritiek, willen pleiten voor het samenstellen van een nieuwe canon van de sportgeschiedenis van Nederland. Die zou dan, naast de vanzelfsprekende eisen die aan een wetenschappelijk werk worden gesteld, zoals controleerbaarheid van de gegevens en het nastreven van intersubjectiviteit, in ieder geval moeten voldoen aan:

a. de keuze voor een wetenschappelijke aanpak én uitwerking;

b. het (opnieuw) vaststellen van categorieën (typen vensters) en het verantwoorden daarvan. Een relevante vraag daarbij is of het verstandig is de drie categorieën van *de Volkskrant* als basis te nemen of twee canons samen te stellen: één voor de sporters en één voor 'wedstrijden en toernooien' en 'ontwikkelingen'.

Het probleem schuilt in de moeilijke verenigbaarheid van de drie categorieën. Bij 'sporters' zal de nadruk moeten liggen op hun uitzonderlijke sportieve prestaties, het is onontkoombaar (zelfs noodzakelijk) dat zij centraal staan in het betreffende hoofdstuk. Bij de beide andere categorieën gaat het juist (primair) om de maatschappelijke context;

c. het verantwoorden van de keuzes binnen de gekozen categorieën;

d. het (dus opnieuw) vaststellen van de vensters;

e. het opstellen van een canon met een open karakter

8. Besluit

Ik besef uiteraard dat je heel wat gemakkelijker wensen kunt formuleren dan realiseren. Dat geldt dubbel voor het samenstellen van een canon van de sportgeschiedenis: er is immers nog zo weinig vastgelegd over de geschiedenis van de Nederlandse sport. Tegelijk ligt daarin ook een uitdaging: er is veel en vooral ook interessant pionierswerk te verrichten. Misschien zouden sporthistorici een plan van aanpak kunnen opstellen. Op basis van een grondige inventarisatie van mogelijke onderwerpen voor een canon zouden eerst de nodige voorstudies moeten worden gedaan. Zo heb ik hiervoor wel gepleit voor een venster over de internationale context van de Nederlandse sport, maar daarover is nog heel weinig bekend. Vervolgens zouden de vastgestelde en voldoende bestudeerde onderwerpen kunnen worden beschreven in *een* canon van de Nederlandse sportgeschiedenis. Daar zou dan een volgende generatie sporthistorici haar tanden in mogen zetten. Om de afsluitende zin van de samenstellers van *de Sportcanon* te parafraseren: 'Wetenschap houdt nooit op, gelukkig niet.'

Literatuurlijst

Anoniem, 'Nederlanders hebben liever Elfstedentocht dan Olympische Spelen'. In: *Algemeen Dagblad*, 10 februari 2010.

Breuker, Pieter, 'Kritische kanttekeningen bij de sportcanon van de volkskrant'. In: *de Sportwereld*, nr. 55 (voorjaar 2010), pp. 16-24. Ook (in een correcte versie) op: www.desportwereld.nl

Breuker, Pieter en Fons Kemper, *Startnotitie Sporthistorie. Sporthistorie in Nederland: een onderwerp met toekomst*. Leuven/'s-Hertogenbosch, 2011 (interne publicatie; te verkrijgen via de auteurs).

Buuren, Wilfred van (m.m.v. Peter Los en Nico van Horn) (red.), *Bibliografisch apparaat voor de Nederlandse sportgeschiedenis*. Nieuwegein, 2006.

van Dale = G. Geerts, H. Heestermans en C. Kruyskamp (red.). *van Dale Groot Woordenboek der Nederlandse Taal*. Deel 1, Utrecht-Antwerpen, 1984¹¹, pp. 483-484.

Horn, Nico van, 'Niets nieuws onder de zon, de Sportcanon van Jungmann'. In: *de Sportwereld*, nr. 59 (voorjaar 2011), pp. 28-29.

Jensma, Goffe en Pieter Breuker (red.), *Friese sport. Tussen traditie en professie*. Z.p. [Gorredijk], 2009.

Jungmann, Bart, 'Een gezaghebbende ketting'. In: *de Volkskrant*, 27 maart 2010, p. 23.

Mijnhardt, W.W. en A.J. Wichers (red.), *Om het algemeen volksgeluk. Twee eeuwen particulier initiatief 1784-1984. Gedenkboek ter gelegenheid van het tweehonderdjarig bestaan van de Maatschappij tot Nut van 't Algemeen*. Edam, 1984.

Stokvis, Ruud, 'Publiekssport. Het amateurisme als historisch intermezzo'. In: Wilfred van Buuren en Peter-Jan Mol (red.). *In het spoor van de sport. Hoofdlijnen uit de Nederlandse sportgeschiedenis*. Haarlem, 2000, pp. 181-202.

Verkamman, Matty, Rob Velthuis, Johan Woldendorp e.a. (red.), *Sporteeuw. 100 jaar Nederlandse topsport*. Amsterdam/Antwerpen, 2000.

Witkamp, Anton en Leo van de Ruit (red.), *De Top 500. De beste Nederlandse sporters van de 20^{ste} eeuw*. Maarssen, 1999.

Websites

<http://www.rijksoverheid.nl/...vragen-en-antwoorden/wat-is-de-canon-van-nederland.html>

<http://www.rijksoverheid.nl/documenten-en-publicaties/kamerstukken/2008/06/02/de-economische-betekenis-van-sport-in-nederland.html>

¹ De auteur is als sporthistoricus verbonden aan de afdeling Historische Kinesiologie en Sportgeschiedenis van de KULeuven. E-mail: Pieter.Breuker@faber.kuleuven.be; p.breuker@rug.nl. Hij is tevens voorzitter van Stichting de Sportwereld.

² Pieter Breuker. 'Kritische kanttekeningen bij de sportcanon van de volkskrant'. In: *de Sportwereld*, nr. 55 (voorjaar 2010), pp. 16-24. Ook (in een correcte versie) op: www.desportwereld.nl

³ De enige (ook nog korte) recensie van *De sportcanon* die ik ken, is van Nico van Horn: 'Niets nieuws onder de zon, de Sportcanon van Jungmann'. In: *de Sportwereld*, nr. 59 (voorjaar 2011), pp. 28-29.

⁴ Bart Jungmann. 'Een gezaghebbende ketting'. In: *de Volkskrant*, 27 maart 2010, p. 23.

⁵ Het is overigens maar de vraag of je sporters van uitzonderlijke klasse niet mag eren. Zo besluit Theo Stevens zijn inleiding op *De Top 500* [...] met deze zinnen: 'Succesvolle sportmensen hebben vanaf de klassieke Oudheid tot de verbeelding van het publiek gesproken en nog altijd vormen zij een bron van inspiratie. Ook om die reden is het goed dat er nu een eregalerij voor de Nederlandse topsporters is opgericht.' (p. 16). In: Anton Witkamp en Leo van de Ruit (red.). *De Top 500. De beste Nederlandse sporters van de 20^{ste} eeuw*. Maarssen, 1999.

⁶ Van Dale omschrijft het begrip 'canon' onder meer als: '1. regel, richtsnoer; maatstaf; -(kunst)norm [...]; 3. *canon der Heilige Schrift*, verzameling geschriften die tot de bijbel worden gerekend; -lijst der door de r.k. Kerk erkende heiligen'. Kernwoorden zijn 'maatstaf', 'kerngeschriften'. Ik ken zelf het woord vooral in: de canon van de Nederlandse letteren, dat wil zeggen de beste, mooiste letterkundige werken. Het voorbeeld van *De sportcanon* is *De Canon van Nederland* (2006). 'De canon van Nederland is een overzicht van belangrijke personen, teksten, kunstwerken, voorwerpen en verschijnselen uit de Nederlandse geschiedenis. De onderwerpen beschrijven hoe Nederland zich in de loop van de eeuwen heeft ontwikkeld.' (Bron www.rijksoverheid.nl/...vragen-en-antwoorden/wat-is-de-canon-van-nederland.html). Dat brengt me tot de volgende omschrijving van een canon: een canon geeft de kern, de belangrijkste aspecten van een zaak, een onderwerp aan. Toegespitst op een canon van de sportgeschiedenis: deze geeft een representatief en controleerbaar beeld van de sportgeschiedenis (hier: van Nederland).

⁷ Er wordt trouwens geen verantwoording afgelegd over het doel van het inleidend hoofdstuk van Van Bottenburg en de zeven verbindende stukken van Ruud Pauw (zes) en John Volkers (één). Die zeven stukken bestrijken de hele periode 1880-2010 en dienen kennelijk te worden gezien als verbindingsstukken, ze moeten de onderlinge samenhang, het verband beschrijven. Er wordt ook geen verantwoording afgelegd over de lijstjes, voornamelijk in de vorm van een top-10. Die dienen, gezien hun inhoud, blijkbaar als een aanvulling op de vensters. Via al die top-tien worden nog heel wat namen en feiten - geen analyses - binnengesmokkeld. Er zijn lijstjes bij (ik noem eerst nummer en titel van venster): 1 (Pim Mulier): 'Top van sportbestuurders' (p. 27); 2 (Jaap Eden): 'Top 10 schaatsers' (pp. 41-45); 'Top tien schaatssters' (pp. 45-48); 3 (Het Wonder van Houtrust): 'Top 10 opmerkelijke uitslagen' (pp. 57-58); 4. (Het verenigingsleven: Blauw Wit): 'Tien grootste voetbalverenigingen' (p. 72); 'Tien grootste hockey verenigingen' (p. 73); 'Vijf grootste tennisclubs' (p. 73); 5 (Charles Pahud de Mortanges): 'Top 10 van beste ruiters' (pp. 81-82); 'Top 10 van beste paarden' (pp. 82-83); 6 (Olympische Spelen van Amsterdam): 'Grootste internationale sportevenementen in Nederland' (pp. 93-95); 7 (Joris van den Bergh): 'De [10] beste sportboeken volgens Bert Wagendorp' (pp. 110-

113); 9 (Karel Lotsy): 'Nederland en WK voetbal (pp. 134-135); 10 (Max Euwe): '[3] Topstukken onder de Nederlandse schakers' (pp. 142-143); '[6] Nederlandse wereldkampioenen' (pp. 143-144); 11 (Rie Mastenbroek): 'Top 10 van beste zwemmers van Nederland' (pp. 153-157); 12 (Fanny Blankers-Koen): 'De [13] beste niet-voetbal-coaches' (pp. 175-176); 13 (Watersnoodwedstrijd): 'Tijdslijn ontwikkeling profvoetbal' (p. 192); 15 (Sport in beeld): '[17] Opmerkelijke registraties' (p. 209); '[18] Legendarische uitdrukkingen' (p. 210); 'Top 10 van meest bekeken voetbalwedstrijden' (p. 211); 16 (Humphrey Mijnals): '[10] Rolmodellen in de sport' (pp. 219-221); 17 (Sjoukje Dijkstra): '[11] Eenlingen die groot werden' (pp. 236-238); 18 (Anton Geesink): '[10] Bestuurders met topsportverleden' (pp. 247-248); 19 (Ard en Keesie): 'Top 10 van onlosmakelijke duo's in de sport' (p. 258); 20 (Feyenoord en de Europacup): '[11] Europacupsuccessen van Nederlandse clubs' (pp. 267-268); 21 (Rinus Michels): 'Top 10 van beste [voetbal]coaches' (p. 277); 22 (Trim je fit!): 'Top 10 van grootste Nederlandse sportbonden' (p. 284); 23 (Johan Cruijff): '[12] Beste voetballers' (pp. 293-294); 24 (De geschiedenis van de TT): '[top-10 van] Betalende bezoekersaantallen Dutch TT' (p. 304); 25 (Joop Zoetemelk): 'Top 10 van beste wielrenners' (pp. 313-314); 26 (De Elfstedentocht van 1986): 'Top 10 van Elfstedentochtdeelnemers' (p. 332); 'De omstandigheden [van de 15 Elfstedentochten]' (pp. 333-342); 27 (De klapschaats); 'Vijf andere evoluties in de sport' (pp. 349-350); 28 (Olympisch volleybalgoud van de Lange Mannen): '[10] Mannen achter het bankrasmodel' (pp. 358-359); 29 (Richard Krajicek): 'Top 10 van beste tennissers' (pp. 367-368); 'Top 5 van beste tennissters' (p. 369-370); 31 (Tour de dopage): '[10] Dopingschandalen' (pp. 388-390); 32 (Popularisering van het hockey): 'Top 10 van beste hockeyers' (pp. 397-398); 'Top 10 hockeysters' (pp. 399-400); 33 (Sydney): '[10] Olympiërs met meeste deelnames' (pp. 409-411).

⁸ Zelfs een vermelding van de *Fundgrube* voor sporthistorisch onderzoek in Nederland ontbreekt: Wilfred van Buuren (m.m.v. Peter Los en Nico van Horn) (red.). *Bibliografisch apparaat voor de Nederlandse sportgeschiedenis*. Nieuwegein, 2006. Het zou in dit verband ook gepast zijn geweest de relatie met de directe voorgangers van *De sportcanon* te verantwoorden, concreet: Matty Verkamman, Rob Velthuis, Johan Woldendorp e.a. (red.). *Sporteeuw. 100 jaar Nederlandse topsport*. Amsterdam/Antwerpen, 2000. 236 pp. en: Anton Witkamp en Leo van de Ruit (red.). *De Top 500. De beste Nederlandse sporters van de 20^{ste} eeuw*. Maarssen, 1999. 575 pp. Dat is van belang omdat de combinatie van beide boeken belangrijke punten van overeenkomst in opzet laat zien met *De Sportcanon*. *Sporteeuw* onderscheidt in de 'Inleiding' ook al 'de meest opvallende gebeurtenissen, personen of ontwikkelingen'. *De Top 500* kende ook een adviescommissie (van zes gerenommeerde sportjournalisten en ook een wetenschappelijke begeleiding, in de vorm van een inleiding van Theo Stevens (pp. 12-16). En ook in dit boek wordt door Stevens expliciet het verband gelegd tussen sport en

maatschappij.' Sportgeschiedenis ziet de sport als onderdeel van het maatschappelijk proces en bestudeert haar in relatie tot de samenleving waarvan zij deel uitmaakt' (p. 12), het enige punt van overeenkomst dat in *De sportcanon* wel wordt vermeld (p. 11).

⁹ <http://www.rijksoverheid.nl/documenten-en-publicaties/kamerstukken/2008/06/02/de-economische-betekenis-van-sport-in-nederland.html>

¹⁰ Zie voor de tussenfase bijvoorbeeld: Ruud Stokvis. 'Publiekssport. Het amateurisme als historisch intermezzo'. In: Wilfred van Buuren en Peter-Jan Mol (red.). *In het spoor van de sport. Hoofdpijnen uit de Nederlandse sportgeschiedenis*. Haarlem, 2000, pp. 181-202. Zie voor een concretisering van sport en professionalisme op eigen bodem: Goffe Jensma en Pieter Breuker (red.). *Friese sport. Tussen traditie en professie*. Z.p. [Gorredijk], 2009.

¹¹ Zie voor de doelstellingen van Het Nut: W.W. Mijnhardt en A.J. Wichers (red.). *Om het algemeen volksgeluk. Twee eeuwen particulier initiatief 1784-1984. Gedenkboek ter gelegenheid van het tweehonderdjarig bestaan van de Maatschappij tot Nut van 't Algemeen*. Edam, 1984.

¹² 'Nederlanders hebben liever Elfstedentocht dan Olympische Spelen'. (Onder meer) in: *Algemeen Dagblad*, 10 februari 2010.

¹³ Pieter Breuker en Fons Kemper. *Startnotitie Sporthistorie. Sporthistorie in Nederland: een onderwerp met toekomst*. Leuven/'s-Hertogenbosch, 2011 (interne publicatie; te verkrijgen via de auteurs).